

Literatuuronderwijs aan de Facultés Universitaires Saint-Louis

Prof. dr. em. Jozef Smeyers

De cursussen *Geschiedenis van de Nederlandse letterkunde* en *Nederlandse auteurs*, die vanaf het academiejaar 1978-1979 tot mijn leeropdracht aan de Facultés universitaires Saint-Louis behoorden, zijn aanvankelijk in grote mate een erfenis geweest van mijn voorgangers, prof. A. Keersmaekers (oudere letterkunde) en prof. P. Lebeau (moderne periode). Voor het vak *Geschiedenis* gold daarbij als stelregel dat de hele Nederlandse literatuur moest worden doorlopen, zodat de studenten in de licentie in staat zouden zijn de op dat niveau te bestuderen stromingen, auteurs en werken te duiden en te situeren in het grote geheel van de literatuurgeschiedenis.

In het eerste kandidaatsjaar kwam de oudere periode van de literatuurgeschiedenis (tot einde 18de eeuw) aan bod. Dat gebeurde in het begin aan de hand van de bestaande, uitgeschreven cursustekst. Voor het tweede jaar, waarin de moderne literatuur onderwerp van studie was, bestond een dergelijke tekst niet. De vraag of de volgorde niet beter kon worden omgekeerd, heb ik me herhaaldelijk gesteld: oudere teksten zijn moeilijk om te lezen en staan inhoudelijk verder van de jonge student(e) af. Van de andere kant echter verwijzen de moderne teksten vaak naar de oudere én vraagt de lectuur ervan voldoende maturiteit en een vlotte beheersing van het taalinstrument. Ik ben daarom uiteindelijk toch steeds de chronologische methode blijven volgen.

Vrij vlug heb ik twee principes laten gelden bij de uitwerking van de cursus. Vooreerst moest de *tekst* primeren. Om die reden heb ik na één jaar het handboek voor de oudere periode geschrapt. In de plaats kwam de studie van een aantal tekstfragmenten uit *De dubbelfluit* (deel I) van Anton van Wilderode (editie Standaard-uitgeverij). Een nieuwe, helemaal uitgewerkte cursustekst is er niet meer gekomen. Wel een uitgebreide syllabus, chronologisch opgebouwd, met vermelding van genres, auteurs en hun belangrijkste werk. Daarin werden gaandeweg meer en meer teksten (poëzie, proza, theaterfragmenten) in een moderne transcriptie opgenomen. De lectuur van een beperkt aantal (niet te moeilijke) teksten uit *De dubbelfluit* handhaafde ik, maar zag ik steeds meer als een voorzichtige introductie in het Middelnederlands. Voor het overige bleef deze bloemlezing, met haar talrijke, grondige commentaren en bibliografische referenties, dienst doen als nuttige en rijke bron van informatie.

Daarnaast - en dat was het tweede principe - moesten de teksten hun plaats krijgen in de context van de cultuur en de denkwereld waarbinnen ze gefungeerd hadden. Zo werd, bij wijze van voorbeeld, de ridderroman gezien als een typische emanatie van de middeleeuwse sociale en religieus-ethische ordening, bood de lectuur van de biografie van Bruegel, van de hand van Carel van Mander, de mogelijkheid om naar de Erasmusiaanse denkwereld en de opkomende renaissance te refereren, kon voor Vondels theater worden

uitgegaan van de ideeën die aan de basis lagen van Europese (Spaanse) barokliteratuur, en kreeg de 18de-eeuwse letterkunde (Wolff-Deken, Feith, Verlooy) haar plaats tegen de achtergrond van Verlichting en Preromantiek. Het komt me voor dat ik daar in de loop van de jaren steeds meer aandacht en tijd aan heb besteed. De studie van de Nederlandse letterkunde leek me maar zinvol in het perspectief van de Nederlandse en Europese ideeën- en cultuurgeschiedenis.

In de loop van de jaren kreeg in de colleges (via illustratie en dia) en in de gebruikte syllabus (via de fotokopie) het visuele element een steeds grotere plaats. Het had te maken met de ervaring dat het studentenpubliek door film en televisie in de loop van de jaren steeds meer op het beeld afgestemd raakte, en met die andere ervaring dat een illustratie, een prent, een dia vaak een uitvoerige uiteenzetting kon vervangen. Dat geldt voor eenvoudige begrippen (manuscript, symbool, allegorie, barok), het geldt nog meer voor de studie van stromingen en invloeden (symbolisme, expressionisme, experiment).

Vanuit dat perspectief werd in de colleges moderne letterkunde (tweede kandidaatsjaar) heel vaak uitgegaan van de plastische kunsten (futurisme, dadaïsme en Van Ostajen bijvoorbeeld of popart en het neorealisme). Ook voor deze colleges beschikten de studenten over een uitvoerige syllabus en dienden de teksten in *De dubbelfluit* (deel II) als uitgangspunt en als studiemateriaal.

Ik ben er me van bewust dat dergelijke benadering dicht aansluit bij wat 'algemene vorming' wordt genoemd: voor de kandidaatsjaren leek me dat niet onterecht. De colleges *Nederlandse auteurs* daarentegen hadden de bedoeling de studenten te introduceren in de specifieke wereld van het literaire kunstwerk en ze met de verschillende aspecten van tekstanalyse en tekstkritiek vertrouwd te maken. In het eerste jaar gebeurde dat vrij klassikaal. In het tweede jaar kregen deze colleges de vorm van seminaries. Met bepaalde hoofdstukken uit bekende literair-wetenschappelijke basiswerken (Bronzwaer, Van Dijk, Maatje, Mooij, Van Luxemburg, Bal, Weldek & Warren, Stanzel) als leidraad, werd de lectuur van een aantal teksten in kleine groepjes voorbereid. Het resultaat van dat studiewerk werd daarna aan de hele groep ter informatie en bespreking voorgelegd.

Stoelde de cursus *Geschiedenis van de Nederlandse letterkunde* meer op poëzie dan op prozateksten - mede door het gebruik van *De dubbelfluit*, al besteedt dit tekstboek ook ruime aandacht aan het proza -, dan stond in de colleges *Nederlandse auteurs* het proza centraal. Op die manier konden verschillende genres aan bod komen (novelle, kortverhaal, luisterspel, scenario voor film en TV-spel...), samen met de vele componenten van een literaire tekst (macro- en microstructurele gegevens, thema en motief, ritme en klank, auteursperspectief).

In de loop van de jaren is, onder druk van het studieprogramma en van de voor germanisten ongetwijfeld zware studiebelasting, het verplichte leetuurpakket steeds beperkter geworden. Van de tien romans die door mijn voorgangers in het tweede jaar als lectuur opgelegd werden, bleven er aan het einde nog drie over. Ook het aantal uren oefeningen kromp steeds in: van de actieve en intense medewerking van de studenten bij bespreking en analyse van de eigen lectuur kon op die wijze slechts weinig gered worden. Ik heb het altijd betreurd. Zoals ik het afbouwen - niet in naam van universitaire doelstellingen, maar terwille van de

concrete 'struggle for life' van de universiteiten - van vakken als filosofie en psychologie heb betreurd: zij waren mee de sleutels om het rijk van de auteur en het boek, van intuïtie en verbeelding te ontsluiten.